

Pledoaria sau greutatea cuvintelor în balanța echității

The plea or weight of words in the balance of equity

Oana Munteanu¹

*Oratoria este o luptă cu sabia de fier în mână,
nu un joc de floretă.*

Cicero, *De Oratore* (6, 17)

Rezumat: Stilul judiciar a cunoscut fără doar și poate o lungă evoluție, arta pledoariei fiind recunoscută încă din antichitate prin consacrarea discursului lui Demostene împotriva lui Midias sau a lui Cicero pentru poetul A. Licinius Archias ca etalon al discursului judiciar modern actual. Articolul de față are menirea ca, printr-o analiză istorico-juridico-literară, să descopere dacă și în ce măsură avocatul pledant reprezintă întruchiparea unui cărturar, unui fin cunoscător al științei juridice sau dacă alături de această calitate trebuie să fie înarmat și cu bogate cunoștințe de cultură generală, retorică, sociologie și de ce nu chiar și de actorie. De asemenea, se dorește prin raportare la contextul socio-normativ actual și la tipurile de cazuri: civile, penale sau cele cu jurați, identificarea celei mai bune metode pe care un avocat ar trebuie să o aplice discursului său: caracterul *concis* sau *exhaustiv*. Incursiunea are ca punct de plecare stabilirea poziției pe care pledoaria o ocupă în rândul discursurilor juridice și dacă doctrina îi consacrată o categorie distinctă ori dimpotrivă îi găsește un loc într-o categorie subiacentă, respectiv aceea a discursurilor auxiliare. Mai departe, ne vom concentra analiza asupra structurii pledoariei prin compararea structurii clasice pe care o pledoarie trebuie să o conțină cu cea proprie analizei unui text narativ, prin evidențierea punctelor comune și a elementelor de inspirație a primei categorii din cea de-a doua. Cu ajutorul câtorva pledoarii a căror semnificație și inspirație dăinuie până în zilele noastre vom identifica și extrage elementele de stilistică folosite de marii avocați în discursul lor final. Concluziile sunt rezervate constatării posibilelor tehnici de adaptabilitate a pledoariei precum și a consacrării rolului acesteia cu privire la soluția finală.

Cuvinte-cheie: pledoarie; elocvență; discurs juridic; oratori celebri.

Abstract: The legal style has undeniably undergone a long evolution and the art of pleading has been recognized since ancient times through the consecration of Demosthenes's speech *Against Meidias* or Cicero's *Speech for Aulus Licinius Archias, the Poet* as a standard of modern legal discourse today. The purpose of the

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: oana.munteanu93@yahoo.com.

present article is to discover, through a historical-legal-literary analysis, whether and to what extent the pleading lawyer represents a scholar, a thoroughly knowledgeable figure of legal science, or whether he should also have rich general knowledge, be skilled in rhetoric, sociological matters and even acting. By referring to the current socio-normative context and to the types of cases, i.e. civil, criminal or those including members of the jury, we aim at identifying the best method that a lawyer should apply to his speech, the *concise* or *exhaustive* one. The incursion has, as a starting point, the establishment of the position that the plea occupies among legal discourses and if the doctrine consecrates a distinct category to it, or on the contrary, it finds a place in a subjacent category, that of the auxiliary discourses, respectively. Further on, we will focus our analysis on the structure of the plea by comparing the classical structure that it must contain with that of the analysis of a narrative text, by highlighting the common points and the elements of inspiration of the former category in the latter one. With the help of several pleas whose significance and inspiration are still present, we will identify and extract the stylistic elements used by the great lawyers in their final speech. The conclusions are reserved for ascertaining the possible techniques of adaptability of the plea, as well as for establishing its role regarding the final solution.

Keywords: plea; eloquence; legal speech; famous orators.

Exordiul

Fie că vorbim despre pledoaria lui Chaic d'Est Ange pentru locotenentul La Roncière, pledoaria lui Henrion de Pansey pentru eliberarea unui negru sau despre pledoaria lui Delavrancea în procesul Caragiale-Caion, toate acestea au un lucru în comun – *au ridicat pledoaria privită stricto sensu ca discurs judiciar la rangul de artă oratorică*.

Deși sălile de judecată nu mai găzduiesc pretoriile judiciare de altă dată, în care avocații își țineau discursurile în fața amfiteatrelor ticsite de oameni și care durau chiar și câteva zile, pledanții zilelor noastre vor găsi inspirație în pregătirea discursului judiciar în lecturarea marilor pledoarii și apropierea tehnicilor de persuasiune plătuite de avocații consacrați. Este adevărat că dreptul românesc duce lipsa unei antologii a elocvenței judiciare², însă practicianul român dornic de perfecționare trebuie să se orienteze către sursele de inspirație străine, dreptul francez fiind un bun exemplu, iar cartea lui Matthieu Aron *Les grandes plaidoiries des ténors du barreau*³ reprezintă un punct de plecare.

Un proaspăt avocat va descoperi, nu foarte târziu, că pledoaria nu este o metodă, nu este o formulă adaptată de la caz la caz, ci ea reprezintă un melanj între noțiunile teoretice, tehnice, de specialitate juridică, o cultură generală bogată și o cunoaștere a regulilor de retorică.

Totuși, dacă acum un secol justițiabilul se putea baza pe figura impunătoare și lovcace a avocatului său pentru a-și asigura dreptatea pe care el o

² Y. Eminescu, *Pledoarii celebre. Antologie de oratorie judiciară*, Editura Lumina Lex, București, 1995, p. 5.

³ M. Aron, *Les grandes plaidoiries des ténors du barreau*, Editions Jacob-Duvernet, 2010.

considera de partea lui, în societatea de astăzi nu mai regăsim alocată avocatului aceeași putere, același succes oratoric, intențiile teatrale ale acestuia fiind respinse, disprețuite de magistratul aflat în fața sa.

Asistăm la o evoluție a discursului judiciar pe care justițiabilii din spatele avocatului ales ar putea-o considera de fapt involuție. Așteptările vizând o pledoarie lungă, răsunătoare, impresionantă sunt „dezamăgite” la auzul unui simplu: „Vă rugăm admiteți cererea așa cum a fost formulată.”

Este drept că locul pledoariei a fost luat treptat de actele scrise, avocatul transpunând ideile pe care înainte le expunea oral în fața auditoriului său în scris, ideile sale fiind vizibile așadar doar pentru ochii judecătorului și a părților direct interesate, însă acest lucru nu echivalează cu dispariția totală a pledoariei din actul de justiție.

Pledoaria – între elocvență și eristică⁴

În cartea sa *Essai sur l'éloquence judiciaire* M. Garçon oferă o definiție revelatoare noțiunii de elocvență această fiind descrisă simplu ca „arta de a convinge, practică de un om cinstit, într-un scop moral, în care oratorul crede.”⁵

Din prisma elocvenței judiciare, pledoaria reprezintă esența întregului proces, concentrându-se într-o armonizare perfectă: tonul vocii (grav sau jos după context), gesturile, mimica și postura oratorului (care nu trebuie să fie teatrală ci dimpotrivă, naturală, firească, relaxată) și frazele atent construite, pentru că așa cum spunea și Isocrate „(...) la ce bun să alcătuiești discursuri al căror mare folos ar fi acela că nu pot convinge pe nici un auditor?”⁶

Elocvența este strâns legată de personalitatea și măiestria cu care oratorul poate jongla cu argumentele pe care le are la îndemână față de preopinientului său, precum și cu rapiditatea cu care acesta poate întoarce contraargumentele în favoarea sa. Cu toate acestea, nu poate fi pus semnul egalului între elocvență și talentul oratorului, cea dintâi fiind rezultatul unei pletore de cunoștințe privind construcția unei pledoarii, fiind în final produsul bine șlefuit al unui meșteșug învățat și readaptat al creatorului său. Este adevărat că oratorul ce se prezintă în fața instanței încrezător pe cunoștințele sale va inspira la rândul lui încredere și va primi apreciere, însă cunoștințele temeinice de drept reprezintă doar pilonul principal al discursului juridic și prima treaptă către soluția râvnită de acesta.

Elocvența încurajează așadar la sărguință, oferind chiar și celor care nu posedă acel dar natural în improvizație deprinderile necesare de a învăța arta oratorică, desigur, cu prețul unui efort susținut și progresiv.

⁴ Cuvântul eristică provine de la gr. *eris*, „discordie”, ceartă”.

⁵ *Essai sur l'éloquence judiciaire*, Corréea, 1947, p. 18 *apud* Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 6.

⁶ ISOCRATE, *Discursuri: Busiris*, § 47. (ediția rom.: Editura pentru Literatură, Buc., 1969, p. 232, n.t.) *apud* C. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca, *Tratat de argumentare. Noua retorică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2012, p. 71.

Eristica, însă, reprezintă în viziunea lui Schopenhauer⁷ „arta vorbirii în contradictoriu și a dezbaterii” acțiune a cărei unic scop este acela de a convinge audiența indiferent de mijloace.

Dacă elocvența presupune ca oratorul însuși să fie primul adept a ceea ce susține, fiind ferm convins de adevărul faptelor expuse de acesta, în elocvență adevărul ține de argumentare, fiind alipit nu neapărat celui care are dreptate în sens obiectiv ci celui care stăpânește mai bine arta argumentării și a contra-argumentării.

În eristică, pledoaria reprezintă o armă bine mânuită, unde sala de judecată înlocuiește arena iar judecătorul este așezat în locul regelui pentru a decide învingătorul. Se află în puterea deplină a avocatului să convingă judecătorul, punându-și în valoare calitățile oratorice, cunoștințele juridice și posibilitatea de improvizație.

Fie că ne referim la elocvență sau, dimpotrivă, la eristică ambele comportă aceleași caracteristici în funcție de tipul de proces la care avocat este chemat să pledeze.

Astfel, pentru procesele civile avocatul va apela mai mereu la un stil simplu, concis, concentrat.⁸ Nu este loc de dramatism, legea primează iar judecătorul trebuie convins de partea cui se aplică. În procesele civile problemele juridice se împletesc deseori cu anumite chestiuni de specialitate, fie că sunt de economie, tehnice sau financiare, avocatul trebuie să le stăpânească și le aprofundeze pentru a le putea aborda apoi cu încredere în fața instanței.

În cadrul proceselor penale sau pentru procesele cu jurați avocații vor adopta, în schimb, acel „stil înaripat”⁹ care lasă frâu liber imaginației și îndeamnă la creativitate. Pledoaria are menirea de a înduioșa auditoriul, de a sensibiliza judecătorul și de a îndepărta judecata de la rigorile legii, accentul fiind pus de această dată pe trăsăturile părților, pe situația de fapt și pe opinia publică. În plus, în procesele cu jurați, avocatul se vede nevoit să își adapteze pledoaria în funcție de auditoriul său pentru că publicul – fie el individual sau colectiv – este vulnerabil la explicații în limitele ignoranței sale acceptabile.¹⁰

Aceeași idee o regăsim și în cartea lui Chaïm Perelman și Lucie Olbrechts-Tyteca, în care autorii fac o paralelă între cele două tipuri de procese prin prisma modalității de abordare de către avocat, astfel: „Dacă stilul rapid este

⁷ A. Schopenhauer, *Arta de a avea întotdeauna dreptate sau Dialectica eristică*, trad. de G. H. Decuble, ed. a 5-a, Editura Art, București, 2015, p. 12.

⁸ „Judecători, am fost scurt deoarece cauza mea este bună”, CICERO, *De Inventione*, cartea I, XLVIII, §90, C. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca, *op. cit.*, p. 582.

⁹ Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 7.

¹⁰ O. Arhip, *Teoria argumentării. Retorica modernă. Structuri și strategii argumentative în discursul juridic, politic și literar*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2003, p. 17. Așa cum precizează autoarea în această operă, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea „pledoaria avocatului trecea peste capul judecătorului în public, se adresa opiniei publice în primul rând, aceasta devenind parte activă în proces.”

*favorabil raționamentului, stilul lent este creator de emoție: căci dragostea se naște din obișnuință...De unde rezultă că oratorii concisi și scurți pătrund mai puțin în inimă și emoționează mai puțin*¹¹.

Construcția pledoariei

Pornind de la clasificarea tipurilor de discurs pe care o regăsim în „Semiotica discursului juridic”¹², vom constata că pledoariei nu îi este recunoscută o categorie *per se*, aceasta fiind inclusă în rândul discursurilor auxiliare. Astfel, autoarea realizează o „stratificare” a discursului prin indicarea următoarelor tipuri de discurs: discurs legislativ (normativ), discursul judiciar (al instanțelor), discursul contractual (al convențiilor) și discursul doctrinal (al jurisprudenței).¹³

Pe aceeași linie de idei, Gérard Cornu alocă acestei clasificări încă o categorie și anume aceea a discursurilor auxiliare, făcând referire aici la rechizitorii, pledoarii, rapoarte etc. Acesta consideră că discursurile auxiliare sunt dependente de celelalte, neputând avea așadar o existență individuală, ci dimpotrivă subiacență celor principale¹⁴.

Contestăm neîncadrarea pledoariilor nici măcar în categoria discursurilor judiciare, de vreme ce, prin raportare la structura și la tehnicile uzitate în construcția lor, pledoariile reprezintă lucrări juridice cu o necontestată valoare în actul de justiție.

În mod clasic, pledoaria este formată din patru părți¹⁵: introducerea sau exordiul; relatarea faptelor la finalul căreia este anunțată problema asupra căreia este chemat judecătorul să se pronunțe; discuția sau expunerea mijloacelor și argumentelor în sprijinul tezei susținute; concluzia.

Partea introductivă sau exordiul, cum este numită în pledoarii, reprezintă esența acesteia pentru că are menirea de a expune obiectului cauzei și totodată de a fixa cadrul procesual asupra căruia judecătorul este investit a se pronunța. Exordiul este ineluctabil diferit în funcție de ordinea în care avocatul ia cuvântul în timpul procesului. În timp ce avocatul care ia primul cuvântul la bară are avantajul de a-și pregăti dinainte fiecare parte a pledoariei, inclusiv introducerea, nu același lucru îl putem afirma despre avocatul care ia cuvântul în replică¹⁶. Acesta din urmă va apela la calitățile sale de argumentare prin improvizație și își va adapta partea introductivă a pledoariei în funcție de aspectele învederate de preopinantul său, fie prin punctarea chestiunilor omise de acesta, fie prin întărirea aspectelor favorabile dar asupra cărora adversarul nu a stăruit.

¹¹ VICO, *Delle istituzioni oratorie*, p. 87 apud C. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca, *op. cit.*, p. 180.

¹² A. Stoichițoiu-Ichim, *Semiotica discursului juridic*, ed. a II-a, Editura Universității din București, 2006.

¹³ Pentru mai multe detalii, A. Stoichițoiu-Ichim, *op. cit.*, pp. 9-17.

¹⁴ G. Cornu, *Droit civil, La famille*, ed. a IX-a., Editura Montchrestien, Paris, 2007, p. 18.

¹⁵ Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 9.

¹⁶ Idem., p. 13.

Expunerea faptică este cea mai sinuoasă parte a unei pledoarii, pentru că pe cât este de importantă în discurs pe atât de scurtă trebuie să fie. În pregătirea celei de-a doua părți avocatul va ajunge la concluzia că expunerea cronologică și foarte detaliată a situației de fapt poate părea oboșitoare, chiar plicticoasă atât pentru judecător cât și pentru ceilalți participanți la actul de justiție. Este recomandat, așadar, ca la începutul expunerii să se facă referire la ultimul fapt cunoscut pentru a stârni interes și a pune în gardă auditoriul, urmând a se relata situația faptică prin punctarea aspectelor esențiale și evitarea detaliilor redundante¹⁷.

Este și astăzi valabilă precizarea lui Gheorghe Guler în opera sa *Retorică și adevăr*¹⁸ privind importanța cunoașterii regulilor de construcție a unei pledoarii, precum și a procedurilor de retorică, în vederea convingerii auditoriul despre realitatea faptelor petrecute. Arată acesta că prin expunerea faptelor, avocatul trebuie să fie conștient că o face cu unicul scop de a demonstra o anumită teză. Pentru aceasta, însă, el trebuie să exprime atât evenimentele-cheie în susținerea apărării cât și faptele nefavorabile clientului său, pentru că adversarul vigilent cu siguranță nu va omite să le scoată la lumină slăbindu-i astfel credibilitatea.

Într-un alt ton, Odette Arhip în cartea sa *Teoria argumentării. Retorica modernă. Structuri și strategii argumentative în discursul juridic, politic și literar* precizează într-un mod pe care nu îl apreciem ca fiind neverosimil faptul că: „în cadrul juridic adevărul este resemantizat, devenind adevăr juridic (...) avocatul fixează realitatea într-un enunț cvasi-gnomic și face din alb negru și din negru alb, iar în perioade istorice tulburi judecătorul în secondează.”¹⁹

Discuția înglobează atât aspectele privitoare la fapte, de obicei contestate, cât și la modalitatea în care au fost sau nu acestea dovedite, prin desființarea sau evidențierea unor probe față de celelalte. În această a treia parte a pledoariei, avocatul își poate arăta măiestria cu care jonglează cu argumentele juridice, modalitatea de interpretarea probelor, invocarea doctrinei de specialitate și identificarea jurisprudenței relevante.

Este rolul avocatului ca pornind de la faptele asupra cărora se poartă discuția în cauză să realizeze încadrarea corectă prin identificarea nu doar a normelor legale aplicabile ci și a opticii instanțelor în interpretarea acestora.

Desigur, toate aspectele de care am amintit anterior trebuie expuse cu mare grijă pentru a nu servi mai departe adversarului la demontarea întregii tezei, prin indicarea unei singure erori strecurate în pledoarie.²⁰

¹⁷ Y. Eminescu, *op. cit.*, pp. 13-14.

¹⁸ Ghe. Guler, *Retorică și adevăr*, Editura Gerom-Design, București, 1994, p. 145.

¹⁹ O. Arhip, *op. cit.*, p. 20.

²⁰ „Obişnuiam, de asemenea, scrie Quintilian, să extrag punctele asupra cărora eram de acord cu adversarul meu, bineînțeles dacă îmi erau favorabile, și nu numai să-i smulg mărturisirea, dar chiar o măream cu ajutorul partițiunii”, QUINTILIAN, *Arta oratorică*, vol. III, cartea VII, cap. I, § 29. (ed. rom.: Editura Minerva, București, 1974, p. 213; n. t.) *apud*. C. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca, *op. cit.*, p. 180.

Concluzia sau *perorația*²¹ reprezintă cea mai scurtă parte a pledoariei și conține un rezumat succint al argumentelor esențiale urmat de soluția ce se vrea a fi pronunțată în cauză. Perorația poate fi abordată sub două forme: *una sobră*, prin expunerea rezumativă a faptelor și extragerea concluziei unice în cauză prin aplicarea unui raționament logic de tip *faptă --> urmare* sau *una menită a sensibiliza*, prin recurgerea la sentimente, crearea de emoții puternice auditoriului și obținerea empatiei judecătorului.²²

Elemente de stilistică în pledoarii sau forța figurilor de stil în actul final al dezbaterilor

În acest capitol vom identifica în cadrul marilor pledoarii ce s-au remarcat în istoria oratoriei judiciare, utilizarea de către avocați a figurilor de stil ce au dat viață pledoariilor lor și i-au consacrat ca mari maeștri oratori.

După cum arată Heinrich F. Plett, în opera intitulată *Știința textului și analiza de text, Semiotică, lingvistică, retorică*²³, discursul în retorica antică era construit în mod clasic din trei părți: „*inventio* (descoperirea ideilor, a argumentelor), *dispositio* (regulile de dispunere de ordonare a acestora) și *elocutio*, cuprinzând regulile privitoare la utilizarea mijloacelor de expresie: limba și figurile.”

Noi ne vom opri în analiza noastră la cea din urmă, *elocutio*, pentru că este partea considerată ca având rolul fundamental în formarea oratorului. Astfel, începând cu hipotipoza și sfârșind cu prolepsa, periplul nostru își propune să scoată la lumină acea forță de persuasiune pe care utilizarea unei figuri de stil în discursul judiciar o are.

• Hipotipoza (*demonstratio*): este definită în *Retorica pentru Herennius*²⁴ ca fiind o figură „*care evocă imaginea în termeni atât de expresivi încât face impresia că vezi mai curând decât că auzi*”.

O întâlnim în cazul Pleoarii lui Herni-Robert pentru Maria Daouze²⁵ în maniera extrem de dură în care este zămislit portretul lui Hyppolite Richard prin relatarea comportamentului „obișnuit” față de soția sa, Maria Daouze: „*Martorii au asistat la scene îngrozitoare, la lupte înverșunate, când Richard, uitând învățătura persană că ‘pe femeie nu trebuie să o atingi nici măcar cu o floare’ o rupea în bătaie pe amanta lui. O trăgea de păr, îi arunca pahare în cap și încerca să o strângă de gât.*”

Acestea era mângâierile obișnuite. O scenă și mai odioasă a avut loc în str. Martirilor, la hotelul ‘Celor două emisfere’. Și vă amintiți domnilor, cu câtă

²¹ Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 16.

²² Idem., p. 17.

²³ H. F. Plett, *Știința textului și analiza de text, Semiotică, lingvistică, retorică*, Editura Univers, București, 1983, pp. 153-159.

²⁴ *Retorica pentru Herennius*, cartea IV, § 68; cf. QUINTILIAN, *Arta oratorică* vol. III, cartea IX, cap. II, § 40, p. 33 apud. Idem p. 208.

²⁵ Text tradus după originalul publicat de M. Garçon, *Tableau de l'éloquence judiciaire*, ed. a 8-a, Editura Corrèa, Paris, 1943, pp. 383-394 apud. Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 144.

indignare a povestit-o martorul François Giad! 'Richard a trântit-o pe Maria Daouze la pământ, a tras-o de păr, i-a pus pe genunchiul pe piept și a lovit-o cu capul de pământ. A trebuit s-o smulg din mâinile lui.'"

• Comparația: figură de stil care în discurs nu are doar rol de exemplificare ci și de inducție logică, cum este în cazul Pledoariei lui Bellart pentru Joseph Gras:

*„Trebuie, cred, să stabilim o mare deosebire între crime. Unele sunt josnice, anunță un suflet de mocirlă, ca furtul, altele sunt atroce, anunță un suflet profund bolnav de ticăloșie, ca asasinatul sau crima premeditată. Altele, în sfârșit, anunță un suflet viu și pasionat: sunt cele săvârșite sub acțiunea primului impuls, ca aceea săvârșită de Gras.”*²⁶

• Interogația: privită mai presus de o figură de stil ci ca o figură de retorică ce presupune un obiect la care se referă și sugerează că există un acord asupra existenței acestui obiect. Așadar, prin simplul fapt al formulării unui răspuns la o atare întrebare rezultă implicit confirmarea acestui acord.²⁷

Iată cât de frumos este ilustrat acest procedeu în Pledoaria lui Antoine Lemaistre într-un proces de seducție²⁸ când în urma interogatoriului apelantului avocatul „adresează” juriului următoarele întrebări retorice:

„Și nu este un lucru ciudat faptul că nu-și mai aduce aminte de propriile sale acțiuni? În focul iubirii și-a pierdut rațiunea, iar după iubire și-a pierdut oare memoria? A devenit acesta tot atât de infidelă ca și inima lui? Un împărat care dăduse ordin ca un om să fie omorât pe loc, l-a chemat a doua zi la el. Nu-și mai aducerea aminte de ordinul dat. Moartea unui om avea pentru el atât de puțină importanță, încât nu se obosea să-și încarce memoria cu ea. Apelantul a dezonorat pe clienta mea și pretinde că nu-și mai aduce aminte. El consideră această crimă atât de puțin importantă, încât nu merită să ocupe loc în memoria sa? Dacă este așa, atunci domnilor, ar trebuie să-l obligați să-și aducă aminte veșnic de supliciuul său.”

• Rima: deși această figură de stil nu reprezintă prima alegere în construirea unei pledoarii, ea nu lipsește totuși în construcția discursului judiciar iar celebra frază rostită de către liderul echipei de avocați ce l-au reprezentat pe O. J. Simpson în cazul *People of the State of California v. Orenthal James Simpson–Johnnie Cochran* – dăinuie până în zilele noastre, unele voci susținând că ar fi condus chiar la câștigarea procesului de către acesta. Momentul probării mănușii de către O.J. Simpson în fața juraților poate nu ar fi avut un impact atât de

²⁶ Pledoaria lui Bellart pentru Joseph Gras. Text tradus după originalul publicat de M. Garçon, *Tableau de l'éloquence judiciaire*, ed. a 8-a, Editura Corrèa, Paris, 1943, pp. 212-235 apud. Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 101.

²⁷ C. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca, *op. cit.*, p. 198.

²⁸ Text tradus după originalul publicat de M. Garçon, *Tableau de l'éloquence judiciaire*, ed. a 8-a, Editura Corrèa, Paris, 1943, p. 39-52 apud. Y. Eminescu, *op. cit.*, pp. 62-63.

dramatic dacă nu ar fi fost dublat de precizarea lui Cochran care întorcându-se spre banca juraților a rostit simplu: *"If it doesn't fit, you must acquit"*²⁹.

- Repetiția: cea mai uzitată figură stilistică prin care oratorul nu doar întărește susținerile sale ci se asigură că ideea transmisă este bine întipărită în mintea auditorului său, iar judecătorul, la momentul deliberării, în liniștea biroului său, va auzi iar ecoul cuvintelor sale.³⁰

Exemplele sunt nenumărate, am ales însă, de această dată Pledoaria lui Chiax d'est Ange pentru locotenentul la Ronciere: *„Să ajungem la dezbatere; să vedem probele, ați auzit, probele! Probele...iată ce cer jurații: nu lacrimi, nu lacrimi pe care mi le-ați smuls chiar mie însumi, ci probe, iată ce vă trebuie înainte de a necinsti, înainte de a dezonora, înainte de a distruge un nefericit, înainte de a-l trimite la eșafod. Da, probe, iată de ce este nevoie. Iată ce vă cer.*"³¹

- Prolepsa: conform definiției oferită de DOOM2 prolepsa reprezintă un procedeu stilistic care constă în enunțarea unei obiecții pe care un adversar ar putea să o ridice și în combaterea ei anticipată sau un procedeu stilistic, folosit îndeosebi în elocința juridică și care constă în exprimarea unei idei mai degrabă decât era de așteptat, fie pentru a o scoate mai mult în relief, fie pentru a respinge, prin anticipare, o obiecție posibilă.

Regăsim acest procedeu în Pledoaria lui Linguet pentru sine însuși³², odată cu expunerea apărării sale: *„Iată de ce, în lipsa unor acte scrise pe care nu le aveți, am rugat pe d-na contesă de Béthune și pe acești cetățeni cinstiți de a binevoi să fie prezenți la interpelările care îmi vor fi făcute și la răspunsurile mele. Prin aceasta atât unele cât și celelalte vor fi constatate; acuzatorii mei nu vor mai putea să se strecoare cu ajutorul echivocului; nu voi mai putea fi bănuț; după această lămurire autentică, ori ei ori eu vom fi reduși la tăcere.*

Mi se va răspunde că nu este aceasta regula; că în procesele criminale, instrucția este secretă. Da, dar în acest caz, regula cere ca actele să fie scrise. Regula este de a înmâna acuzatului o copie autentică după capetele de acuzare care i se aduc și mijloacele care i se opun. Acest document rămâne în mâinile lui, este un mijloc care după ce a servit la justificarea sa îi ajută apoi la răzbunare; după ce i s-au comunicat acuzațiile, i se indică acuzatorii; și atunci când a înlăturat

²⁹ O. J. Simpson murder case, wikipedia.ro link: https://en.wikipedia.org/wiki/O._J._Simpson_murder_case, [Online] consultat în 04.04.2020.

³⁰ „Repetiția constituie tehnica cea mai simplă pentru a crea această prezență; accentuarea anumitor pasaje, prin timbrul vocii sau prin tăcerea de care le facem precedate, vizează același efect.” C. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca, *op. cit.*, p. 181.

³¹ Pledoaria lui Chiax d'est Ange pentru locotenentul la Ronciere, Text tradus după originalul publicat de M. Garçon, *Tableau de l'éloquence judiciaire*, ed. a 8-a, Editura Corrèa, Paris, 1943, p. 305-326 *apud*. Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 112.

³² Text tradus după originalul publicat de M. Garçon, *Tableau de l'éloquence judiciaire*, ed. a 8-a, Editura Corrèa, Paris, 1943, pp. 189-207, *apud*. Y. Eminescu, *op. cit.*, p. 83.

acuzățiile, are dreptul și facultatea de a urmări la rândul lui pe acuzatori. Aici nu există nimic din toate acestea și trebuie găsit un mijloc care să le înlocuiască.”

În loc de concluzii – un gând

Oare dreptatea socială este strâns legată de renunțarea în cadrul pretoriilor judiciare a tertipurilor menite să impresioneze, să sensibilizeze și pe această cale să îndepărteze auditoriul de realitatea faptică? Suntem în prezența unui progres sau a unui regres la capitolul elocvență judiciară privită ca armă a avocatului împotriva unor rigori și formalități excesive.

Ce putem afirma cu certitudine este că prin evoluția actului de justiție, prin creșterea galopantă a volumelor de dosare care își lasă greutatea pe masa judecătorului concomitent cu diversitatea și complexitatea cauzelor determinate de dezvoltarea relațiilor sociale, timpul alocat pledoariei este din ce în ce mai limitat.

Avocatul pledant se vede nevoit să renunțe la artificiile oratorice atât de iubite în trecut și să punteze doar lucrurile importante în susținerea cauzei sale, cu riscul unei expuneri terne, cumiți, depersonalizate. Asistăm la nașterea unui nou tip de discurs judiciar, ce reprezintă atât o provocare cât și o despovărare pentru avocat, pentru că trebuie să găsească noi metode pentru a exprima esența într-o manieră cât se poate de convingătoare.

Ne vom gândi cu nostalgie la acele pledoarii care provocau auditoriul să exclame de uimire știut fiind faptul că nu le vom mai auzi prea curând, dacă nu chiar niciodată.